

برای ظهور استعداد های انسان و تربیت آن، سه نهاد تلاش کرده اند: خانواده، مدرسه و جامعه. هیچ کدام از این سه نهاد به تنهایی نخواهد توانست این امر را محقق سازد؛ هر چند در طول تاریخ شکل آن ها تغییر یافته است. از مکتب خانه های سنتی تا مدارس مدرن، همیشه این سه رکن با هم در تعامل بوده اند. برای اینکه خانواده ها بتوانند در کنار مدرسه به درستی وظایف تربیتی خود را ایفا کنند و انسان هایی تربیت کنند که برای جامعه مفید باشند، اصلاح، بهبود و تغییر در دانش، بینش و رفتار والدین نسبت به فرزندان لازم است. به همین منظور، از دهه ۱۳۴۰ شمسی، در کشور ما تلاش هایی با عنوان آموزش خانواده انجام گرفته است، اما بعد از گذشت چهار دهه، هنوز به نحوه ارائه این آموزش ها اشکالاتی وارد است و نیاز به سامان دهی برای ارائه اثربخش آن در سطوح گوناگون احساس می شود. عمده اشکالاتی که در تحقیقات مختلف به نحوه اجرای این آموزش ها گرفته شده اند عبارت اند از:

- از نظر بسیاری از خانواده ها، این کلاس ها اثربخشی لازم را ندارند.

کلاس والدین

چگونه آموزش های خانواده را در مدرسه مان اثربخش کنیم؟

داود محمدی
pmfco@yahoo.com

می‌توان به این موارد اشاره کرد: شرایط مدرس؛ نحوه انتخاب و دعوت شرکت‌کنندگان؛ مدت زمان برگزاری جلسه؛ تعداد شرکت‌کنندگان؛ تجهیزات و امکانات مورد نیاز؛ انتخاب مدرس مناسب.

در بین عوامل گفته شده، انتخاب مدرس نقشی اساسی در اجرای مؤثر و با کیفیت دوره بازی می‌کند. برخی از ویژگی‌های مدرس خوب عبارت‌اند از:

- داشتن دانش و اطلاعات کافی در مورد موضوع بحث؛
- آشنایی با شیوه‌های متنوع تدریس و توانایی استفاده از روش‌های متنوع و خصوصاً مشارکتی و فعال در اجرای آموزش؛
- داشتن شخصیت ممتاز، خصوصاً در آموزش‌های خانواده؛ شخصیت ممتاز مدرس واکنش مطلوب فراگیرندگان را به دنبال دارد و به اثربخشی بهتر دوره کمک می‌کند.
- قدرت رهبری مدرس؛ با این ویژگی، نظم مطلوب در کلاس ایجاد می‌شود و فراگیرندگان به فراگیری بهتر مطالب آموزشی ترغیب می‌شوند.

■ تفکر حرفه‌ای؛ این ویژگی باعث می‌شود مدرس همواره در فکر بهبود شیوه‌های تدریس، موفقیت و پیشرفت فراگیرندگان و اجرای صحیح برنامه‌های آموزشی باشد. به‌علاوه، ارتباط خود را با فراگیرندگان حفظ کند. معمولاً پس از پایان یافتن ساعت جلسه نیز به مشاوره و راهنمایی و حل مسائل فراگیرندگان می‌پردازد.

روش اجرای دوره نیز تابع عوامل متعددی است مثل:

۱. ماهیت دوره که مثلاً آیا هدف اطلاع‌رسانی است یا مشاوره یا آگاهی دادن یا ...
 ۲. اهداف دوره آموزشی که باید بر نیاز مخاطب منطبق باشد.
 ۳. در نظر گرفتن تفاوت‌های شرکت‌کنندگان از نظر جنسیت، وضعیت جسمی، روحی و روانی، میزان تجربه‌ها و اطلاعات زمینه‌ای.
 ۴. حجم کلاس‌ها و منابع و امکانات در دسترس مانند استفاده از یک کلاس کوچک مدرسه یا تخته‌ایت‌برد یا سالن خانه معلم منطقه با امکانات کامل سمعی و بصری.
 ۵. مدت زمان دوره که می‌تواند از جلسه‌ای یک ساعته تا جلسه‌ای یک روزه طراحی شود.
- در پایان توصیه‌هایی برای برگزاری مؤثرتر دوره‌های آموزش خانواده در مدارس آورده شده است:
- از ابتدای سال والدین را بر اساس دوره تحصیلی، سطح تحصیلات و نوع نیازها و مانند آن دسته‌بندی کنید.
 - برای هر گروه نیازسنجی انجام دهید تا عنوان‌ها و محتوای مناسب برای دوره مشخص شود.

■ بیشتر اوقات مادران در این جلسات شرکت می‌کنند و جای خالی پدران به‌شدت احساس می‌شود.

■ درباره نحوه ارائه و کاربردی بودن آموزش‌ها شکایت وجود دارد.

- آموزش‌ها با سطح سواد خانواده‌ها هماهنگ نیستند.
- برای طراحی دوره‌ها نیازسنجی انجام نمی‌پذیرد.
- الزام یا انگیزه‌ای برای حضور والدین در کلاس‌ها وجود ندارد.
- آموزش‌ها چه از طرف والدین و چه از طرف مدیران حمایت نمی‌شوند.
- در کلاس‌ها از مدرسان متخصص استفاده نمی‌شود.
- مطالب غالباً تکراری و غیرمفیدند.
- منابع مالی مدرسه برای تأمین هزینه برگزاری آموزش‌ها کافی نیستند.
- آموزش‌ها ساختار مشخصی ندارند.
- مدیران برای برگزاری مطلوب دوره‌ها، اطلاع‌رسانی، حمایت و تشویق نمی‌شوند.

در ادامه، برای اجرای مؤثرتر آموزش‌های خانواده‌ها در مدارس، نکاتی آمده است. برای برگزاری هر دوره آموزشی، باید سه عامل به‌طور دقیق مورد توجه قرار گیرند.

۱. تصمیم‌گیری در مورد محتوا و مواد آموزشی
 ۲. تصمیم‌گیری در مورد شرایط و امکانات دوره‌ها
 ۳. تصمیم‌گیری در مورد روش اجرای دوره
- یادمان باشد افراد شرکت‌کننده در دوره‌های آموزشی مورد نظر، بزرگ‌سالانی هستند که تجربه‌ها، اطلاعات و دانش متفاوت و متغیری دارند که گاه نسبت به متولیان آموزش در سطح بالاتری قرار می‌گیرد.
- لذا لازم است با انجام نیازسنجی، در مورد محتوا و عناوین دوره بررسی کرد و نیاز واقعی مخاطبان را شناخت. همچنین، در زمان تعیین عناوین و محتوا، به فکر گروه‌بندی مخاطبان برای ایجاد تناسب بیشتر معلومات شرکت‌کنندگان با محتوا باشیم.
- همچنین، برای دستیابی به منابع آموزشی مفید می‌توان به یکی از این دو روش عمل کرد:

۱. در صورت وجود تسهیلات مالی از افراد صاحب‌نظر و مطلع برای تدوین منابع آموزشی لازم دعوت به عمل آید تا منابع کاملاً بر نیازها منطبق باشد.
 ۲. در صورت نبود امکانات و تسهیلات لازم می‌توان با استفاده از نظرات افراد مطلع، از میان منابع آموزشی موجود و در دسترس، دست به انتخاب زد.
- مؤلفه دیگری که در تهیه و تنظیم برنامه آموزش باید مورد توجه قرار گیرد، پیش‌بینی شرایط اجرایی دوره است. در این باره

یک دعا برای معلمان

ناهید پاک آیین

مدیر دبیرستان فجر اسلام (شهیدان مجتهدی)، تهران

یک ماه از سال می‌گذرد. دبیر شیمی بیمار می‌شود. بیماری او صعب‌العلاج است. مدارک پزشکی را با تأییدیه کمیسیون پزشکی به منطقه می‌برد. شفاهی و کتبی با اداره تماس می‌گیرم و تقاضای دبیر می‌کنم. برای رفع مشکل عقب افتادن دانش‌آموزان، از دانش‌آموزان سال‌های بالا کمک می‌گیرم و در ضمن پی‌گیر دبیر هم هستم. اولیا مدام تلفنی و حضوری دربارهٔ دبیر سؤال می‌کنند. دو هفته می‌گذرد. کم‌کم از امروز به فردا کردن منطقه طاق می‌شود! دوباره با منطقه تماس می‌گیرم و پی‌گیر می‌شوم که ناگهان با کلامی روبه‌رو می‌شوم که روح و جسمم را می‌آزارد! مسئول مقطع با اعتراض می‌پرسد، چرا دبیران وسط سال مریض می‌شوند! این موقع دبیر پیدا نمی‌شود؟ بغض گلویم را می‌فشارد باید یک دعا بر دعاهایم بیفزایم! گرچه خود دعا از این دعا خنده‌اش می‌گیرد، اما خدا می‌داند برای چه این‌گونه می‌خوانمش: بارالها هیچ معلمی در بین سال تحصیلی بیمار نشود.

یک پیشنهاد برای مدیران

مریم جودکی

مدیر دبستان ۱۳ آبان، بروجرد

معمولاً به هر مناسبت بفرهنگی در سطح شهر دیده می‌شود (نظیر حفظ حجاب، گرامیداشت اعیاد و دههٔ فجر). این بناها پس از پایان مناسبت‌ها دور انداخته می‌شوند. پیشنهاد من برای مدیران محترم این است که با توجه به اینکه اکثر عکس‌های آن‌ها قابل استفاده هستند، بناها را با هماهنگی از شهرداری بگیرند و با انجام تغییر و تحولات لازم بر آن‌ها و حذف قسمت‌های اضافه، برای زیباسازی دیوارهای مدرسه از آن‌ها استفاده کنند. حتی می‌توانند از پشت بئر برای چسباندن نقاشی بچه‌ها استفاده کنند تا رنگ دیوار کلاس‌ها خراب نشود.

■ برای تدریس از کسانی استفاده کنید که علاوه بر تسلط بر موضوع و مهارت در ارائه برای بزرگسالان، شخصیت ممتاز و تأثیرگذاری نیز داشته باشند.

■ با مدرس دوره در تماس و هماهنگی کامل باشید و نسبت به عنوان و محتوا و روش اجرا نظارت کامل داشته باشید.

■ بهتر است از ابتدا و شروع نیازسنجی، از استادان دوره و متخصص مربوطه استفاده شود.

■ ممکن است در میان اولیا کسانی باشند که توانایی تدریس در بخشی از مباحث دوره‌ها را داشته باشند. با شناسایی آن‌ها و جلب نظرشان، می‌توان از کمک آن‌ها بهره گرفت.

■ تا حد امکان از فضای مطلوب متناسب با تعداد شرکت‌کنندگان استفاده کنید.

■ در ارائهٔ دوره‌ها دقت کنید که مباحث در طول سال نیازی جامع را پوشش دهند و نظام‌مند طراحی و اجرا شوند.

■ در صورتی که دوره‌ها به‌نحو مناسبی طراحی شوند و اولین جلسه جذاب و مفید برگزار گردد، می‌توان برای برگزاری جلسات بعد روی کمک‌های والدین از طریق انجمن اولیا و مربیان حساب کرد.

■ اطلاع‌رسانی را به‌نحو مناسب و مطلوب انجام دهید.

■ در پایان دوره، از فرایند برگزاری، نحوهٔ اجرا، روش تدریس مدرس و ... ارزشیابی کنید.

■ برای ایجاد احساس نیاز و علاقه در والدین برای مشارکت فعال در دوره‌ها، طراحی و اجرای مطلوب جلسات را مورد نظر قرار دهید.

■ در صورت امکان، برای کل جلسات منبع آموزشی مناسبی به‌صورت نرم‌افزار یا جزوه تهیه کنید؛ در غیر این‌صورت با مشورت مدرس، از منابع موجود انتخاب کنید.

■ برای ایجاد انگیزه در والدین برای مشارکت بیشتر در دوره‌های آموزشی، جدای از جذابیت خود دوره‌ها، از انگیزه‌های مادی و معنوی مناسب استفاده کنید.

■ برای حل مسائل و پاسخ‌گویی به سؤالات شخصی والدین، به‌صورت مجزا یا بعد از اتمام کلاس، جلسات پرسش و پاسخ و مشاوره تشکیل دهید.

■ فضا، امکانات و پذیرایی را مناسب و در شأن والدین فراهم کنید.

در پایان تأکید می‌شود، چنانچه دوره‌های آموزش خانواده به‌نحو مناسب طراحی و اجرا شوند، در آماده‌سازی آن‌ها برای ایفای نقش مؤثرتر در خانه و ارتباط بهتر با مدرسه تأثیرگذار خواهند بود. در نهایت، با همکاری و مشارکت خانواده‌ها و مدرسه می‌توان آیندهٔ درخشان‌تری برای فرزندان فراهم کرد.

منابع

۱. محمدی، داود (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی آموزش ضمن خدمت کارکنان. پیوند.
۲. محمدی، داود (۱۳۷۷). مباحث تخصصی در تکنولوژی آموزشی. ققنوس.
۳. محمدی، داود (۱۳۸۹). مقدمات تکنولوژی آموزشی. آبیژ.
۴. محمدی، داود (۱۳۹۳). فنون نیازسنجی در بهسازی منابع انسانی. پری‌ماه.
۵. آیین‌نامهٔ انجمن اولیا و مربیان واحدهای آموزشی. ۱۳۷۳.
۶. جهانگرد، یدالله (۱۳۷۵). آشنایی با انجمن اولیا و مربیان. انجمن اولیا و مربیان. تهران.